

Belgisch-Nederlands genootschap voor wetenschaps- en
universiteitsgeschiedenis Gewina – Descartes Centre for the
History and Philosophy of the Sciences and the Humanities –
Huizinga Instituut

SYMPOSIUM

*Het universitaire bedrijf in Nederland.
Over professionalisering van onderzoek,
onderwijs, bestuur en beheer*

27 november 2009

Universiteitsmuseum
Lange Nieuwstraat 106
3512 PN Utrecht

Efficiency. Excellentie. Professionalisering. Rendementsverbetering. Elke universitaire beleidsnota staat tegenwoordig bol van dergelijke termen. Als ze iets duidelijk maken, is het dat de universiteiten onder grote druk staan. Voor een deel hebben de universiteiten zich die druk zelf opgelegd. Ze willen zich onderscheiden, beter zijn dan de andere. Voor een veel groter deel is de druk afkomstig van buiten. Universiteiten moeten met minder geld meer studenten in kortere tijd aan een bul helpen en tegelijkertijd zo efficiënt mogelijk excellent onderzoek doen waarvan het profijt voor de samenleving maximaal is. Om aan al deze wensen tegemoet te komen, wringen zij zich in de ene reorganisatie na de andere, volgens telkens nieuwe managementmodellen die nog beter op een instelling als een universiteit toegesneden schijnen dan de vorige. Een onbedoeld neveneffect van deze ontwikkeling is dat het aantal ambtenaren en managers dat de rendementsverbetering in het onderwijs, de ondersteuning van het onderzoek, het bewaken van de efficiency en wat niet al in goede banen moet leiden, aan de universiteit explosief is toegenomen. Dat heeft weer tot gevolg dat alom de klacht wordt aangeheven dat de universiteit is overgenomen door managers. Hoe heeft het zover kunnen komen met de universiteit, waar eens het gezag van de hoogleraar vrijwel onaantastbaar was?

Vanzelfsprekend valt op het hierboven geschetste beeld het een en ander af te dingen. Het is de vraag of het klopt en of het een recent verschijnsel is. De universitaire bureaucratie begon al eerder te groeien en er werd al eerder geëxperimenteerd met ‘zakelijke’ bestuursvormen. Maar professionalisering en bedrijfsmatig werken gaan niet alleen over zakelijk bestuur. Het gaat bij deze processen ook over de positie van wetenschappelijk medewerkers – die lange tijd erg wankel is geweest – en over het beheersbaar houden van grote studentenstromen. Over huisvesting en over het ‘vermarkten’ van wetenschappelijke resultaten. De politiek heeft er mee van doen, die de financiering van de universiteiten een bepaalde vorm heeft gegeven die consequenties met zich mee brengt.

Tijdens het symposium ‘Het universitaire bedrijf in Nederland’ komen verschillende aspecten van deze ontwikkelingen aan de orde.

Wanneer en waarom professionaliseerde onderzoek en wat betekende dat voor de kwaliteit ervan? Was er een samenhang met de professionalisering in bestuur en beheer? Wat waren de gevolgen van die professionalisering voor de machtsverhoudingen aan de universiteit? Welke vormen kan de vermarkting van de wetenschap in de praktijk aannemen? En niet in de laatste plaats: wat betekent deze professionalisering in het hoger onderwijs voor het idee van een universiteit?

Het symposium wordt georganiseerd door het Descartes Centre for the History and Philosophy of the Sciences and the Humanities, het Huizinga Instituut en de Werkgroep Universiteitsgeschiedenis.

Deelnemers dienen zich op te geven bij het Huizinga Instituut: huizinga-fgw@uva.nl. Deelname aan het symposium is kosteloos.

Voor nadere inlichtingen kunt u zich wenden tot prof. dr. L.J. Dorsman (Universiteit Utrecht), e-mail: l.j.dorsman@uu.nl, tel. 030-253 6441 / 6054904 of tot dr. P.J. Knegtman (Universiteit van Amsterdam), e-mail: p.j.knegtmans@uva.nl, tel. 020-525 3342.

Symposium *Het universitaire bedrijf in Nederland*

Programma

Ontvangst vanaf 13.00 uur met koffie en thee

- 13.25 – 13.30 Opening door de voorzitter, Leen Dorsman
- 13.30 - 13.55 Bald de Vries en Lyana Francot, *‘Adieu Von Humboldt?’ Bezinning op de universiteit als bedrijf.*
- 13.55 - 14.20 Arie de Ruijter en Henk van Rinsum, *De decaan als hybride functionaris. Handlanger van de macht of Hoeder van de professie.*
- 14.20 - 14.45 Pim Huijnen, *L.K. Wolff en de professionalisering van het natuurwetenschappelijk onderzoek in de jaren dertig.*
- 14.45 - 15.00 Discussie en vragen
- 15.00 - 15.15 Pauze
- 15.15 - 15.40 Judith Thissen, *In de voetsporen van Maarten van Rossem. Wetenschap tussen kennisvalorisatie en marketing. Een mediabehistorische benadering.*
- 15.40 – 16.05 Peter Jan Knechtmans, *Een bedrijfsleider aan het hoofd? Discussies over het bestuur van de Universiteit van Amsterdam.*
- 16.05 - 16.30 Vragen en slotdebat
- 16.30 Presentatie van L.J. Dorsman en P.J. Knechtmans (red.), *Over de grens. Internationale contacten aan Nederlandse universiteiten sedert 1876* (Hilversum 2009).

Over de sprekers:

Dr. Lyana Francot is universitair docent Afdeling Rechtstheorie, Departement Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Utrecht. Zij houdt zich onder meer bezig met globaliseringsproblematiek en ethiek en promoveerde op het proefschrift *Normativity's re-entry. Niklas Luhmann's social systems theory: society and law* (Nijmegen 2008).

Drs. Pim Huijnen studeerde geschiedenis in Groningen en is sinds 2006 als promovendus verbonden aan de Afdeling Geschiedenis, Archeologie en Regiostudies van de Universiteit van Amsterdam. Zijn onderzoek richt zich op de vooroorlogse samenwerking tussen de Nederlandse universiteiten, de industrie en de overheid in een tot dusver onderbelicht vakgebied: het voedingsonderzoek, dat door de juist ontdekte vitamines in het Interbellum danig aan relevantie won.

Dr. Peter Jan Knegtman is als universiteitshistoricus verbonden aan de Afdeling Geschiedenis, Archeologie en Regiostudies van de Universiteit van Amsterdam. In 2007 verschenen zijn *Professoren van de stad. Het Athenaeum Illustre en de Universiteit van Amsterdam, 1632-1960* en de verkorte, Engelse editie hiervan: *From Illustrious School to University of Amsterdam*. Hij werkt nu aan een korte geschiedenis van Amsterdam en aan de biografie van Ernst Laqueur (1880-1947), farmacoloog en medeoprichter van NV Organon.

Dr. Henk van Rinsum studeerde geschiedenis aan de Utrechtse universiteit. Hij promoveerde er in 2001 op een dissertatie getiteld *Slaves of Definition*, die handelt over de wijze waarop religie en academie in Afrika gedefinieerd werden in bewoordingen die uit het Westen werden ingevoerd. Hij werkt bij de Faculteit Sociale Wetenschappen en bij de Utrechtse School voor Bestuur en Organisatie (USBO) van de Universiteit Utrecht.

Prof. dr. Arie de Ruijter is decaan van de Faculteit Geesteswetenschappen, tevens hoogleraar sociale wetenschappen. Belangrijkste onderzoeksinteresses zijn organisatiecultuur, multiculturaliteit, ontwikkelingsamenwerking en migratie. Met Guus Extra publiceerde hij *De Multiculturele samenleving als uitdaging* (Amsterdam 2002).

Dr. Judith Thissen is als filmhistorica verbonden aan het Departement Media- en Cultuurwetenschappen van de Universiteit Utrecht. Haar onderzoek ligt op het snijvlak van media, cultuur en politiek, met bijzondere aandacht voor vraagstukken van sociale ongelijkheid. Zij publiceerde internationaal op het terrein van vroege Amerikaanse en Nederlandse bioscoopgeschiedenis. In het kader van het NWO-programma 'Transformaties in Kunst en Cultuur' doet ze onderzoek naar commercialiseringsprocessen binnen het culturele veld.

Dr. Bald de Vries is universitair docent Afdeling Rechtstheorie, Departement Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Utrecht. Hij houdt zich onder meer bezig met medisch en gezondheidsrecht, rechtsvergelijking, tuchtrecht en beroepsaansprakelijkheidsrecht. Met Ton Hol publiceerde hij *Idealia en realia rond de omgang met productiedieren. Welzijn en productdoel als beoordelingskaders voor de dierhouderij, beschouwd binnen het perspectief van recht, politiek en moraal* (Den Haag 2006). Hij redigeerde ook *Identiteitsfraude: een afbakening. Een internationale begripsvergelijking en analyse van nationale strafbepalingen* (Den Haag 2007).